

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Ministerie van Economische Zaken
Directie Financieel Economische zaken
Mw. E.A. Sien
Bezuidenhoutseweg 73
2594AC Den Haag

Auditdienst Rijk
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen

Inlichtingen
T
P

Ons kenmerk
2017-0000219711

Datum 15 november 2017
Betreft Assurance-rapport controledossier subsidieproject "Financiering
bureaunkosten TKI-EnerGO"

Geachte mevrouw,

Ingevolge uw verzoek hebben wij met een dossierreview de werkzaamheden van Schagen Lensen & Van Krieken Accountants beoordeeld inzake de verantwoording van het subsidieproject "Financiering bureaunkosten TKI-EnerGO" van de Stichting TKI-EnerGO. Bij deze ontvangt u het definitieve Assurance-rapport (kenmerk: 2017-0000219708).

Met vriendelijke groet,

Drs. P. Schilde

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

> Retouradres Postbus 2021 2500 EE Den Haag

Ministerie van Economische Zaken
Directie Financieel Economische Zaken

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Auditdienst Rijk
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.rjksoverheid.nl

Inlichtingen

dit bericht is afkomstig van de
T
p
-r@minfin.nl

Ons kenmerk
2017-000219708

Afschrift aan:
e, directeur
Kernprocessen RVO.nl(RVO)
(FEZ/EZK)
Schagen Lensen & Van Krieken
Accountants

Datum 15 november 2017

Betreft Assurance-rapport review controledossier subsidieproject "Financiering bureaunkosten TKI-EnerGO"
Definitief

1.1 Inleiding

Ingevolge uw verzoek hebben wij met een dossierreview de werkzaamheden van Schagen Lensen & Van Krieken Accountants beoordeeld inzake de verantwoording van het subsidieproject "Financiering bureaunkosten TKI-EnerGO" van de Stichting TKI-EnerGO d.d. 20 augustus 2014 (kenmerk subsidie: TKIBK01001). Bij deze verantwoording heeft Schagen Lensen & Van Krieken Accountants op 22 augustus 2014 een controleverklaring gegeven met als strekking een oordeel met beperking. Bij de review was van de zijde van Schagen Lensen & Van Krieken Accountants aanwezig u. De review is op 12 juli 2016 uitgevoerd door de van de Auditdienst Rijk van het ministerie van Financiën.

1.2 Doel onderzoek en verantwoordelijkheden

Het doel van ons onderzoek is vast te stellen dat Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van Economische Zaken (EZ) bij het vaststellen van de subsidie aan Stichting TKI-EnerGO terecht gebruik heeft kunnen maken van de controleverklaring bij het subsidieproject "Financiering bureaunkosten TKI-EnerGO". RVO.nl heeft terecht gebruik gemaakt van deze controleverklaring als de verantwoordelijke accountant toereikende werkzaamheden heeft verricht om tot de controleverklaring te komen. Of daar sprake van is moet uit zijn controledossier blijken.

Het geven van een oordeel over de subsidieverantwoording op basis van controle is een verantwoordelijkheid van Schagen Lensen & Van Krieken Accountants. Onze verantwoordelijkheid is de toereikendheid van de werkzaamheden van Schagen Lensen & Van Krieken Accountants vast te stellen.

1.3 Verrichte werkzaamheden

Bij de dossierreview hebben wij onderzocht of de controlewerkzaamheden van Schagen Lensen & Van Krieken Accountants zijn uitgevoerd in overeenstemming met de beroepsvoorschriften, in casu de NV COS (Nadere voorschriften controle- en overige standaarden) van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA). Hierbij hebben wij met name aandacht besteed aan de controle van de in

het controleprotocol genoemde voorwaarden (dit controleprotocol is als bijlage 3 opgenomen in het besluit tot verlening subsidie voor het project "Financiering bureaunkosten TKI-EnerGO"). Wij hebben onder meer de volgende werkzaamheden verricht:

Ons kenmerk
2017-0000219708

1. Beoordelen van de door Schagen Lensen & Van Krieken Accountants afgegeven controleverklaring ten behoeve van EZ.
2. Beoordelen van het controleplan en de risicoanalyse. Het doel is vast te stellen dat de door Schagen Lensen & Van Krieken Accountants voorgenomen werkzaamheden tegemoetkomen aan de behoeften van EZ.
3. Beoordelen van de door Schagen Lensen & Van Krieken Accountants verrichte werkzaamheden. Deze beoordeling vindt plaats aan de hand van de controledossiers.
4. Afstemmen van vragen en bevindingen met Schagen Lensen & Van Krieken Accountants.
5. Afstemmen van ons conceptrapport met Schagen Lensen & Van Krieken Accountants.

Ter vermijding van mogelijke misverstanden wijzen wij er op dat ons onderzoek niet bestaat uit een integraal onderzoek van de controledossiers van Schagen Lensen & Van Krieken Accountants. Wij beoordelen niet alle uitgevoerde werkzaamheden. Wij hebben geen accountantscontrole verricht bij Stichting TKI-EnerGO zelf.

Bij ons onderzoek hebben wij Standaard 3000 van de Nadere Voorschriften Controle- en overige standaarden van de NBA gehanteerd.

2. Onderbouwing voor de afkeurende conclusie

Onze review heeft de volgende tekortkomingen laten zien t.a.v. de door het ministerie in het besluit genoemde verplichtingen en in het controleprotocol voorgeschreven controlewerkzaamheden:

- Bij de controle is niet aantoonbaar vastgesteld dat de volgende posten in de subsidieverantwoording, met inachtneming van de gestelde tolerantie marges, rechtmatig zijn besteed.
  - Programma ontwikkeling- Externe inhuur programma ontwikkeling
Onder deze post zijn in de subsidieverantwoording bedragen opgenomen op basis van facturen van:
    - CE-onderzoek, Adviseurs en Consultancy voor Duurzaamheid d.d. 30 april 2014 ten bedrage van € 25.000 excl. BTW voor het verrichten van diensten/werkzaamheden van 20 dagen á € 1000 en € 5000 licentiekosten voor het gebruik van een model. Hierbij is verwezen naar een offerte van 29-04-2014. De betalingsconditie is betaling binnen 1 maand.
    - Wim van Helden Renewable Heat d.d. 30 april 2014 ten bedrage van € 6.666 excl. BTW voor de inhoudelijke ondersteuning van het meerjarenprogramma, in het bijzonder bij het opstellen van een projectvoorstel. Hierbij is verwezen naar de offerte van 30 april 2014. De betalingsconditie is betaling binnen 14 dagen.
De betaling van de facturen heeft plaatsgevonden op 01-07-2014 resp. 09-06-2014.

- TNO d.d. 23-04-2014 ten bedrage van € 70.000 excl. BTW met de vermelding om 50% te betalen bij aanvang van het project en 50% bij oplevering van de eindrapportage.

Ons kenmerk
2017-0000219708

De eerste betaling heeft plaatsgevonden op 09-06-2014, met de vermelding 'helft van ..', de tweede betaling heeft plaatsgevonden op 06-05-2016 met de vermelding 'eindrapport ontvangen'.

De projectperiode eindigt op 30 april 2014. Het besluit tot verlening van subsidie geeft aan dat het project volledig dient te worden uitgevoerd overeenkomstig het bij de aanvraag ingediende plan en binnen de daarin voorziene tijdsduur. Kosten van werkzaamheden die zijn uitgevoerd na 30 april 2014 zijn niet subsidiabel.

In het controledossier is niets opgenomen dat aantoont dat de betreffende facturen betrekking hebben op het onderhavige project en dat de gefactureerde werkzaamheden hebben plaatsgevonden binnen de projectperiode. Ook heeft de accountant daar niets over vermeld in zijn controleverklaring. Het is aannemelijk dat de werkzaamheden niet zijn uitgevoerd vóór de datum van de offerte.

De drie bovengenoemde facturen betreffen samen € 101.666. In de declaratie is ons inziens een bedrag van € 100.416 als onrechtmatig opgenomen en een bedrag van € 1.250 als mogelijk onrechtmatig omdat het niet waarschijnlijk is dat uiterlijk op 30 april de werkzaamheden bij CE-onderzoek, Adviseurs en Consultancy voor Duurzaamheid verricht zijn.

- Dagelijks Bestuur. In het controledossier is het document 'Voorlopige bevindingen en openstaande vragen' opgenomen. Daarin staat de volgende bevinding omtrent facturen voor bestuursactiviteiten voor een bedrag van € 33.000: 'In de subsidie verantwoording is deze factuur verantwoord inclusief omzetbelasting' en 'derhalve zijn de bestuurskosten te hoog verantwoord voor een bedrag van € 10.247'. In de subsidieverantwoording is echter, anders dan het genoemde bedrag in bovenstaande bevinding, een bedrag opgenomen van € 44.150,32. Wij kunnen uit het controledossier niet opmaken of deze fout in de foutenevaluatie door de accountant is meegenomen (er is geen controlememorandum). Daardoor kunnen wij ook niet vaststellen dat het terecht is dat de accountant hierover in zijn controleverklaring geen melding maakt.
- HR-ingehuurd personeel secretariaat. In de verlengingsbrief van de SLA tussen ISTP en Stichting TKI-EnerGO van 23 mei 2014 wordt aangegeven dat de ondersteunende dienstverlening wordt gewijzigd ten opzichte van de eerdere SLA en dat de bijbehorende kosten ook op andere wijze zouden worden berekend. In de verantwoording is echter onder het jaar 2014 een bedrag opgenomen dat zou gelden onder de oude SLA. De accountant kon niet aantonen dat hij de rechtmatigheid van de opgenomen post onderzocht heeft. Hij maakt in zijn controleverklaring geen melding over de kosten ISTP en de post komt ook niet terug in een foutenevaluatie. Hierdoor is er geen zekerheid over de rechtmatigheid van het verantwoorde bedrag van € 10.000.

- De accountant heeft geen risico-analyse opgesteld inzake het risico dat de verantwoording een materiële fout bevat en waarin zichtbaar is gemaakt welke (evt. aanvullende) controles gericht op deze risico's zullen worden uitgevoerd.
- De accountant heeft geen controleplan waarin zijn vastgelegd: de aard, de tijdsfasering en de omvang van de controlewerkzaamheden en de feitelijk gebruikte controletolerantie in euro's.
- De accountant heeft onvoldoende voldaan aan de procedure om aan de Auditdienst desgevraagd alle inlichtingen en bescheiden te verstrekken. Ondanks herhaalde verzoeken heeft de Auditdienst veel voor de review relevante opgevraagde informatie niet ontvangen.
- De accountant heeft geen uitsluitel gegeven op de vraag of de bij de aanvraag van de subsidie vaststelling verstrekte informatie de juiste en volledige weergave is, gegeven de door andere bestuursorganen of door de Commissie van de Europese Gemeenschappen verstrekte subsidies (en eventuele bijdragen van derden) ter zake van kosten van de gesubsidieerde activiteiten. In de (jaar)rekeningdossiers zijn verwijzingen naar meerdere (grote) subsidies o.a. van € 0,45 mln., € 1,2 mln. en bijdrage van derden ad € 13.650. Niet duidelijk is of deze subsidies zijn verstrekt voor het onderzochte project. Hierdoor bestaat onzekerheid omtrent de juistheid van de ingediende subsidieverantwoording, waar deze subsidies niet zijn verantwoord.
- De accountant kon niet aantonen welke controlewerkzaamheden zijn uitgevoerd (geen adequate controle documentatie), wat de uitkomsten van de controle zijn (er is geen controle memorandum) alsmede dat deze zijn beoordeeld door de eindverantwoordelijke partner (er is geen beoordeling door de eindverantwoordelijke partner geweest).
- De accountant heeft geen nadere onderbouwing gegeven van de geconstateerde verschillen van de aansluiting tussen de verantwoording en de financiële administratie. Dit vergroot de onzekerheid over de kwaliteit van de afgegeven controleverklaring.
- Er heeft geen controle plaatsgevonden of de verantwoorde kosten daadwerkelijk zijn betaald. Hierdoor bestaat onzekerheid omtrent de juistheid van de ingediende subsidieverantwoording en daarmee ook over de afgegeven controleverklaring.

Verkeerde verklaring

De accountant geeft in zijn controleverklaring een oordeel met beperking. Dit naar aanleiding van een bedrag van € 20.000 waarvan de rechtmatigheid niet met zekerheid is vast te stellen. Bij een onzekerheid in de controle van $\geq 3\%$ en $\leq 10\%$ is er sprake van een verklaring met een beperking. De tolerantie bij de controle van onderhavig project bedraagt € 7.513,59 (1% van het financiële belang van de verantwoording). Omdat het genoemde bedrag van € 20.000 kleiner is dan 3 maal de tolerantie (€ 22.540,77) had de verklaring zonder beperking afgegeven kunnen worden.

Ons kenmerk
2017-0000219708

3. Afkeurende conclusie

Gezien het belang van de aangelegenheden die worden beschreven in paragraaf 2. "Onderbouwing voor de afkeurende conclusie" zijn wij van mening dat de bewering dat de subsidieverantwoording is opgesteld in overeenstemming met de verplichtingen vermeld in de brief van Agentschap NL van 11 december 2012 met kenmerk TSE1204BW2VU onjuist is. Wij stellen vast op basis van de door ons aanvullend opgevraagde informatie dat niet aan de subsidievoorwaarden is voldaan. RVO.nl heeft derhalve ten onrechte zekerheid ontleend aan de controleverklaring die door Schagen Lensen & Van Krieken Accountants bij het subsidieproject "Financiering bureaunkosten TKI-EnerGO" is afgegeven.

Den Haag

AUDITDIENST RIJK,

DRS. P.M. A. O. S. M. J. B. A.
Auditmanager

Managementreactie

[RVO.nl](#) heeft kennisgenomen van het oordeel van de ADR. In samenspraak met EZ heeft [RVO.nl](#) een gesprek gevoerd met de accountant die de controleverklaring heeft ondertekend. Het accountantskantoor heeft aangegeven dat het geen controleopdrachten meer uitvoert. Indien we in de toekomst toch controleverklaringen van dit kantoor ontvangen gaat [RVO.nl](#) dit kritisch bezien voorafgaand aan vaststelling en eventueel opnieuw voor review voordragen.

[RVO.nl](#) gaat naar aanleiding van de ADR bevindingen een gesprek aan met de Stichting TKI- Energo en een nader onderzoek uitvoeren bij de Stichting TKI- Energo met betrekking tot de vaststellingsaanvraag. Het gesprek en het onderzoek moeten informatie geven die het voor [RVO.nl](#) mogelijk maakt om te besluiten of [RVO.nl](#) de vaststelling moet wijzigen dan wel ongewijzigd laat.

09-11-2017

PostNL
Port betaald
Port Payé
Pays-Bas

FE2